

Hierbij presenteren we de nieuwe *Brood & Rozen*: kleiner en handiger, om mee te nemen in handtas of broekzak, op trein, tram of bus, om klaar te leggen op het nachtkastje ... Want de geschiedenis van sociale emancipatie, van bewegingen en mensen die streven naar gelijkwaardigheid, duurzaamheid en een betere levenskwaliteit moet verteld en gelezen worden en zo deel worden van ons collectief geheugen.

We zijn dan ook blij dat we als eerste bijdrage het artikel van collega Luc Peiren, onderzoeker in Amsab-ISG, over de volkshuizen in België mogen voorstellen. Midden jaren 1930 telde het kleine België zo'n 340 volkshuizen, terwijl dat er in Europa maximaal 2000 waren. Er is dan ook al behoorlijk veel over geschreven. Het gaat daarbij echter vooral over de iconische volkshuizen van Gent, Brussel, Luik en Charleroi. Die zijn namelijk het best gekend door hun architectuur en hun band met het coöperatieve verhaal. Over het reilen en zeilen van de talloze andere, kleinere volkshuizen weten we veel minder. Luc Peiren toont in zijn bijdrage dat hun werking eigenlijk beter beantwoordde aan de eigenlijke betekenis van 'volkshuis'.

In een tweede artikel belicht Willy Van Poucke een merkwaardig boek en zijn minstens even intrigerende Waalse auteur: Constant Malva. Die publicatie kwam tot stand na een brainstorm van academici, kunstenaars en curatoren over de tentoonstelling *BURN. Van brandgevaar tot burn-out* over veiligheid, gezondheid en welzijn op de werkvloer, in het Gentse Industriemuseum. Bij het nakaarten legden de aanwezigen van onder meer het Industriemuseum, Amsab-ISG, HIVA-KU Leuven en de Hogeschool PXL de kiem voor de samenwerking die tot de eerste Nederlandse publicatie van het bekendste werk van Malva leidde. In zijn dagboekverslag *Ma nuit au jour le jour* tekent Malva in 1938 een jaar lang

hard labour in de steenkoolmijnen van de Borinage op. Het zou tot 1954 duren voordat het boek voor het eerst op de markt kwam. Gefascineerd door het verhaal besloot Willy Van Poucke het te vertalen naar het Nederlands en bood hij *Mijn nacht, dag na dag* aan diverse Vlaamse en Nederlandse uitgeverij ter publicatie aan. Hij kreeg echter alleen afwijzingen te slikken. Tot in 2022 alles plots heel vlug ging: geïllustreerd met houtsneden van Kris Nauwelaerts werd het boek in een gelimiteerde oplage uiterst verzorgd gezet en gedrukt in de ateliers van het Industriemuseum. Niemand vat het boek beter samen dan Willy Van Poucke: 'Bij Malva vindt de lezer geen beschrijvingen van extreme gebeurtenissen, zoals mijnontploffingen, mijnrampen, wekenlange stakingen, heroïsche reddingspogingen. Ze deden zich voor, ze waren hem bekend, ze waren iedereen rondom hem bekend. Hun ruis ging nooit weg en bleef continu nazinderen in de geesten van de mensen in de mijndorpen. Bij Malva stond de alledaagse werkelijkheid voorop, de levensbepalende realiteit van het werk dus. Die was al tragisch genoeg.'

Niet zonder enige fierheid stellen we in onze rubriek IN DE KIJKER een ander publicatie voor: *Mme Lalla Vandervelde. A very exceptional woman*. Martine Vermandere, coördinator van de publiekswerking in Amsab-ISG, kon in de coronaperiode eindelijk tijd vrijmaken om haar jarenlang verzamelde notities over de intrigerende en flamboyante Britse

Lalla Vandervelde (1870-1965) uit te schrijven. De eerste echtgenote van de socialistische voorman Emile Vandervelde is vandaag zo goed als vergeten. Het feit dat haar (ex-)man haar in zijn eigen memoires 'vergat' te vermelden, heeft daar ongetwijfeld mee te maken. Tijdens haar leven speelde Lalla nogtans een belangrijke rol op politiek, artistiek en feministisch vlak.

In de rubriek COLLECTIE vertelt Piet Creve – die vorig jaar met pensioen ging – hoe migratie in de loop der jaren een van de kernthema's werd in onze collectievorming. Een verhaal waarin hijzelf als collectie- en publieksmedewerker in Amsab-ISG een prominente rol speelde. Een verhaal ook dat voortgaat en steeds diverser wordt.

Intussen gaat Jeroen Fernandez-Alonso, archivaris in Amsab-ISG, onverdrotten door met het archiveren van hashtags. In zijn bijdrage vertelt hij hoe hij het digitale activisme systematischer probeert te waarderen, en op welke hindernissen hij daarbij botst. Een werk in progress.

Donald Weber, onderzoeker in Amsab-ISG, heeft voor ons het boek *Wat we toen al wisten. De vergeten groene geschiedenis van 1972* van Geert Buelens gelezen. Hij concludeert dat er een wereld van groene geschiedenis is die nog moet geschreven worden. En dat het onder meer aan Amsab-ISG is om die leemte op te vullen.

Paule Verbruggen